

**Nr 17.**

Av herr Örne, angående en fullständig utredning av frågan om en betryggande smörkontroll m. m.

I motion nr 171 vid 1931 års riksdag hemställde undertecknad, att det av 1930 års riksdag anvisade beloppet, 4,000,000 kronor, för uppförande av kontrollstationer för smör och ägg icke borde tagas i anspråk, förrän en fullständig utredning av frågan, på vilket sätt betryggande smörkontroll bör utövas, blivit verkställd och förelagd riksdagen för prövning.

Då denna motion handlades av jordbruksutskottet, blev den av lantbruksstyrelsen utförda utredningen rörande uppförande av dessa kontrollhus just färdig. Vid fattandet av utskottets beslut synes innehållet i denna utredning hava varit relativt obekant för utskottets medlemmar, och då utredningen icke befordrades till trycket, var dess innehåll även främmande för det stora flertalet av riksdagens ledamöter. Det måste beklagas, att handläggning av en fråga av sådan omfattning som denna och av så ofantlig betydelse för landets jordbruk sker på ett sådant sätt, som kommit denna till del.

Lantbruksstyrelsens utredning visar, vilka vådliga och olyckliga konsekvenser 1930 års riksdagsbeslut kommer att medföra. Det skulle bli, icke en hjälp åt jordbruket, men en fullkomlig "smörbyråkrati". Till detta kommer orimligt ökade hyresutgifter för smörexportörerna — som förklarar sig ovilliga flytta in i dessa hus —, ökade transportkostnader för smöret samt svårigheter för mejeri att i vissa fall sälja till högst betalande köpare. Såsom en sammanfattning av resultatet kan sägas, att det skulle leda till näringsfrihetens förtrampande, till obehag och större utgifter för jordbrukarna, men icke till någon sannolik inkomstökning för dem.

Såsom belägg för det ovan sagda anföres här nedan en samling auktoritativa uttalanden om dessa kontrollhus och den planerade smörkontrollapparaten (ur N. D. A. 1 maj 1931):

*Gotlands läns hushållningssällskap.* Därest det gotländska exportsmöret skulle intagas för kontroll i Malmö eller Göteborg, bleve kostnaderna så höga, att smöret vore praktiskt taget utestängt från exportmarknaden.

*Kalmar läns södra hushållningssällskap.* Kontrollen kommer att betyda allvarliga olägenheter för länsdelens producenter. Transporttiden från Kalmar till Tyskland skulle ökas från 22 timmar till 2 à 3 dygn. Transportkostnaderna komma att ökas med 2 à 3 öre per kg.

*Kristianstads läns hushållningssällskap.* Genom ökade fordringar på runmärkt smör och upphävande av exportförbudet för icke runmärkt, kan kontroll över mejeriernas utrustning avskrivas. Beloppet för anläggning av kyllokaler bör avsättas till en lånefond för utlämnande av lån till föreningar och andra firmor för anordnande av kyllokaler.

*Malmöhus läns hushållningssällskap.* Hyran för kontors- och lagerlokaler bör beräknas till högst 15 kronor per kvm. inklusive respektive värme och kylning.

*Hallands läns hushållningssällskap.* Bland länets mejerier finnes en välorganiserad sammanslutning, och då det i Halmstad finnes en god nederlagskällare med tidsenlig kylanordning, är det olämpligt att tvinga den halländska exporten över annan ort, vilket skulle medföra en merutgift å 100,000 kronor per år.

*Lantbruksstyrelsen.* Kontrollen kan endast bidra att förhindra export av dåligt smör, men utgör ingen eggelse att mera allmänt åstadkomma högklassigt smör. Beträffande det svenska smörets mindre goda prisläge anser lantbruksstyrelsen detta icke vara beroende av kvaliteten utan av kommersiella förhållanden, ty även om vi haft lika gott smör som det danska, kan det ifrågasättas, om vi kunnat uppnå ett relativt bättre prisläge än som skett.

Lantbruksstyrelsen anser ej kontrollhusen behöfliga, emedan nöjaktig kontroll kan organiseras med bibehållande av smörets förvaring och erforderlig granskning utförande i exportörernas egna lokaler, över vilkas skötsel det allmänna bör beredas tillfälle till kontroll. Denna lösning bygger på det bestående grund, utnyttjar förefintliga resurser och ställer relativt små anspråk på statsmedel.

*Handelskammaren i Göteborg.* Genom nettoviktskontrollen skulle en förlust av c:a 600,000 kronor per år uppstå för lantbrukarna.

*Statskonsumenten i mejerihushållning.* Orsakerna till det svenska smörets svaga läge äro av kommersiell natur. En brådstörtad skärpning av kontrollen kan medföra mera skada än gagn för jordbrukarna. Smörprovningarna kunna icke standardisera den svenska smörexporten; ej heller kunna de bidra till att i någon högre grad höja kvaliteten.

*Professorn i mejerikemi å Alnarp, Thomé.* Ur reklamsynpunkt är det ingen fördel att låta påskina behovet av äkthetskontroll. Standardisering av smörets salt- och färghalt kan och bör ej genomföras.

*Svenska mejerikonsulentföreningen* befarar, att smörproducenterna få betala de höga hyresavgifterna ävensom den fastställda kontrollavgiften genom sänkt smörpris.

*Sveriges smörexportfirmors förening* (omfattar landets alla andelsföretag, som exportera smör, nämligen Skånska smörexportföreningen, Sydsvenska smörexportföreningen, Mjölcentralen och privata exportfirmor). Riksdagens beslut att bygga kylhus och koncentrera all exporthandel dit innebär en orimlighet. De höga hyrorna i statens hus och de höjda transportkostnaderna

komma att menligt inverka på smörnoteringen. Den totala förlustsiffran för jordbrukarna kommer därför att överstiga miljonen. Exportfirmorna äro villiga anordna sina lagerlokaler på sätt som anses önskvärt, och denna kontroll blir minst lika effektiv, som om smöret befunde sig i kontrollstationen, samtidigt som kostnaderna bliva avsevärt lägre.

Flera omständigheter, som inträffat efter föregående års riksdags behandling av ovannämnda motion, motivera, att denna fråga nu åter föres fram.

En granskning av utvecklingen på smörexportens område lämnar följande bild:

Smörexport år 1928 .....	17,545 ton
„ „ 1929 .....	24,929 „
„ „ 1930 .....	26,673 „
„ „ 1931 .....	c:a 19,500 „

Under sistförflutna år har exportkvantiteten i förhållande till 1930 års kvantitet nedgått med c:a 27 procent. Om partipriset för smör år 1930 sättes till 231 öre per kg. och år 1931 till 200 öre per kg., uppgick smörexportens värde år 1930 till 61,6 miljoner kronor, men år 1931 till endast 39 miljoner kronor. Minskningen i värdet motsvarade alltså 37 procent. Då kraftfodrets pris numera stegrats avsevärt och den inhemska smörkonsumtionen är i tilltagande, synas förutsättningar finnas för ytterligare nedgång av exportkvantiteterna.

Jordbrukarnas inställning till smörexporten illustreras av de yrkanden om dess upphörande, som från flera håll framkommit under föregående år. Denna inställning torde i viss mån kunna öva inflytande på smörexportens utveckling, även om de åtgärder, som i detta sammanhang föreslagits, icke kunna vinna beaktande.

Vidare förtjäna smörexportkvantiteterna över olika hamnar att anföras. Därvidlag äro siffrorna för de över Göteborg respektive Halmstad exporterade smörkvantiteterna belysande; av den totala exportkvantiteten representerade de följande procenttal:

	Göteborg	Halmstad
År 1929 .....	22,5 %	0,5 %
„ 1930 .....	18,5 %	3,9 %
„ 1931, 11 mån.....	14,9 %	9,1 %

Under de 11 första månaderna 1931 exporterades över Göteborg 2,731 ton smör och över Halmstad 1,665 ton, men under november månad uppgick exporten från Göteborg till 87 ton och från Halmstad till 120 ton. Under december var exporten över Göteborg 63 ton och över Halmstad 92 ton.

Överblickas förhållandena hos våra utländska smörköpare, te sig utsikterna för vår framtida smörförsäljning allt annat än ljusa. Importhinder av både det ena och det andra slaget införas i dessa länder.

Ovan hava några förhållanden, som beröra vår exporthandel med smör, be-  
lysts. De visa huru förhållandena för vår smörexport förändrats, och med all  
sannolikhet kommer denna handel att även framdeles undergå förändringar,  
kanske ännu mera genomgripande. Det vore därför mer än oklokt att nu  
klavbinda vår smörexport vid fasta statliga anläggningar, som inom några  
år kanske stå oanvändbara för sitt ändamål eller som utgöra allvarliga hinder  
för en behövlig anpassning.

Vad själva kontrollens utförande beträffar kan det ifrågasättas, om icke en  
omorganisation är nödvändig. Man har byggt på ett system, som infördes på  
1890-talet för den dåvarande provningsverksamheten, och veterligen har sedan  
dess aldrig någon utredning blivit verkställd för klarläggande av, om det då  
införda systemet är bäst ägnat att främja vår smörproduktions intressen. Detta  
spörsmål synes så mycket viktigare att få utrett, sedan provningsverksamhe-  
ten fått karaktär av en statlig kontroll. De utbyggnader av kontrollen, som  
under senare tid föreslagits och föreskrivits, likna mest klutar på en föga  
lämplig dräkt. Systemets verkningar belysas närmare i en till hushållnings-  
sällskapens ombudsmöte 1931 av direktör Nils Broander, Visby, väckt motion  
angående ändrade bestämmelser i fråga om runmärket å smör. Han ifråga-  
sätter däri, huruvida icke den svenska smörexporten mera skadas än gagnas  
av de stränga fordringarna på runmärkesrätten, samt anför, att det råder intet  
tvivel därom, att de stränga bestämmelserna för runmärkesrätten utöva ett  
skadligt inflytande på den inhemska smörmarknaden.

Såsom ett exempel på konstigheter i smörkontrollen må den planerade netto-  
viktskontrollen anföras. Den föreslogs av jordbruksutredningen och godkän-  
des av riksdagen. I staten för svenska smörprovningarna upptogos avlö-  
ningar till nettoviktskontrollanter, platserna annonserades och på ett hår när  
blevo de tillsatta. Emellertid visar det sig nu, att lantmännen genom sina  
exporterande sammanslutningar så litet uppskatta denna kontroll, att intet  
enda mejeri anmält sig till nettoviktskontroll. Ett typiskt exempel på jord-  
brukarnas och deras exportföreningars reaktion inför och uppskattning av  
de nya kontrollåtgärderna!

I svenska smörprovningarna deltaga nu ungefär samma antal mejerier som  
tidigare. Personalen utgjordes då av 2 tjänstemän, 1 kvinnlig kontorist och  
1 vaktmästare och statsanslaget var 20,000 kronor. Avlöningsstaten för bud-  
getåret 1931—1932 går löst på 71,000 kronor efter avdrag av löner för ägg-  
kontrollanter, och personalstaben har svällt ut till c:a 14 personer, så att stats-  
anslaget måst höjas till 93,000 kronor. Vid fullt genomförd kontrollverksam-  
het för smöret beräknade jordbruksutredningen, att avlöningskontot skulle  
gå på 137,400 kronor. — Det torde vara tydligt, att det för smörprovningarna  
tillskapats en organisation, som vida överträffar behovet av effektiv kontroll-  
verksamhet, emedan den förutvarande organisationen verkställde alla mera  
betydelsefulla kontrolluppgifter. En omorganisation med hänsyn till behovet  
och så att organisationen blir mer rationell synes därför nödvändig.

Trots alla de förändringar, som förekommit på smörexportens område, beslöt regeringen den 16 oktober 1931, dels att ett kontrollhus skulle byggas i Malmö — för vilket ändamål 970,000 kronor ställdes till byggnadsstyrelsens förfogande — och dels, att en förnyad utredning om utrymmesbehovet och planläggningen av kylhuset i Göteborg skulle utföras. Sedermera anförde hamndirektionen i Malmö besvär över detta beslut samt meddelade, att förslaget väckts att staden skulle uppföra smörkontrollstationen i Malmö. Detta föranledde regeringen att i december 1931 besluta, att det tills vidare skulle anstå med verkställigheten av regeringsbeslutet av den 16 oktober. När den frist, som är tillmätt, utlöper, kan man sålunda befara, att beslut fattas om byggande av kontrollhusen.

Detta fasthållande vid ett en gång fattat beslut och dess genomförande till varje pris synes stå i en egendomlig kontrast till den stränga återhållsamhet, som det ekonomiska läget kräver, och till vilken regeringen uppmanat anslagsäskande statsmyndigheter.

Onyttiga och olämpliga synas kontrollhusen bliva. Beslutet om deras uppförande och om smörkontrollens anordnande synes grunda sig på en utredning, där smörkontrollens egna intressen fått spela en avgörande roll. Det är därför angeläget, att en ny utredning verkställas av personer med fackkännedom på mejerihanteringens och smörhandelns område.

Med hänsyn härtill hemställas,

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa en fullständig utredning av frågan, på vilket sätt betryggande smörkontroll bör utövas, samt giva riksdagen del av denna utredning, innan det av riksdagen år 1930 anvisade beloppet för uppförande av kontrollstationer för smör och ägg tages i anspråk för sitt ändamål.

Stockholm den 15 januari 1932.

*Anders Örne.*

